

Arkeologisk utredning 2014

Mellby 3:65 och 3:66

NYBYGGNATION AV BOSTÄDER

RÅA Södra Mellby 65:1, Södra Mellby socken i Simrishamns kommun
Skåne län

Arkeologisk utredning 2014

Mellby 3:65 och 3:66

NYBYGGNATION AV BOSTÄDER

RAÄ Södra Mellby 65:1, Södra Mellby socken i Simrishamns kommun
Skåne län

Österlenarkeologi

Lars Jönsson

Bellevuevägen 13A

271 32 Ystad

Tel: 070-306 36 04

E-post: info@osterlenarkeologi.se

Webb: www.osterlenarkeologi.se

Arkeologisk utredning 2014

Mellby 3:65 och 3:66

Nybyggnation av bostäder

RAÅ Södra Mellby 65:1, Södra Mellby socken i Simrishamns kommun

Skåne län

Österlenarkeologi

Rapport 2014:5

Författare: Lars Jönsson

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Schakt 1-3 inom fastigheten Mellby 3:65. Foto mot nordväst. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

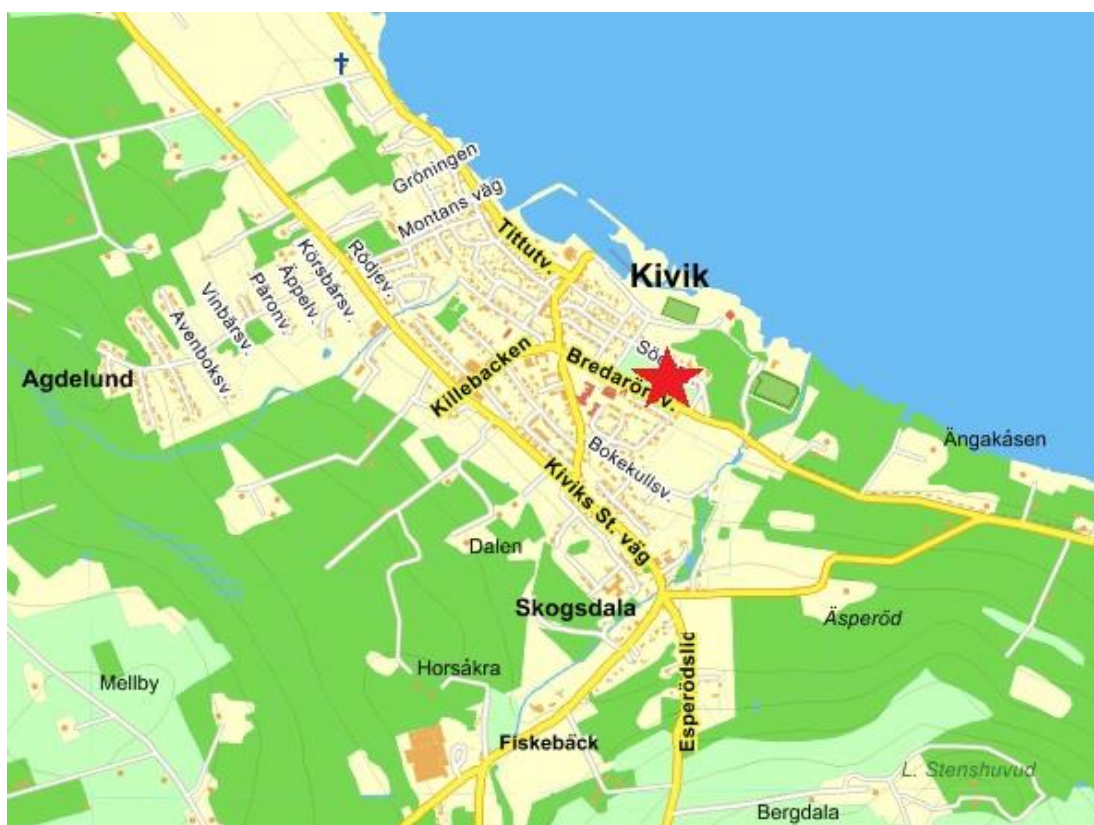
© Österlenarkeologi 2014

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Läge och topografi	6
Syfte och metod	6
Fornlämningsmiljö och arkeologiska undersökningar	7
Fornlämningar	7
Tidigare undersökningar i närområdet	9
Arkeologiska förutsättningar och antikvariska bevarandebestånden	10
Arkeologiska förutsättningar och tidigare kunskap	10
Antikvariska bevarandebestånden	12
Undersökningsresultat	13
Fyndmaterial	22
Geologiska förekomster	23
Tolkning	23
Utvärdering och arkeologisk potential	24
Förslag till fortsatta åtgärder	27
Projektorganisation och kvalitetssäkring	27
Förmedling	28
Referenser	28
Tekniska och administrativa uppgifter	29

Figur 1. Skåne med platsen för Kivik i Albo härad markerad med en röd prick.

Figur 2. Utsnitt över området vid Kivik i Simrishamns kommun, med platsen för fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 markerad med en röd stjärna.

Sammanfattning

Med anledning av planerad utbyggnad i form av bostäder inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 har Österlenarkeologi utfört en arkeologisk utredning. Undersökningen skedde i de norra delarna av en förhistorisk boplat, registrerad som RAÄ Södra Mellby 65:1. I boplatens östra del ligger Bredarör eller Kiviksgraven (RAÄ 42:1).

Själva exploateringsområdet var ca 16 000 m² stort. Inom exploateringsområdet, fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66, grävdes 11 st sökschakt med grävmaskin. Schakten berörde totalt ca 5 % av den sammanlagda exploateringsytan. Fem av sökschakten grävdes i den västra delen av området och sex av schakten i östra delen av området. I schakten i den västra delen av området (schakt 1-5) framkom arkeologiska lämningar i form av stolphål, gropar, diken/rännor, härdar, aktivitetslager/kulturlager samt en strandvall. Den gamla strandvallen, med en närmast nordväst-sydostlig sträckning, är fortfarande synlig i terrängen. Innanför strandvallen, i den södra delen av schakt 1-4, fanns förmodade boplatlämningar i form av stolphål. På strandvallen finns aktivitetslager, härdar och gropar.

I de nordligast belägna östra schakten i området (schakt 6-9) framkom gropar, härdar, aktivitetslager/kulturlager samt strandvallen. I schakt 10 fanns gropar, en härd, ett aktivitetslager samt strandvallen. I schaktet fanns dessutom en gammal bäckfåra, synlig som torviga våtmarkslager. I det sydostligast belägna schaktet (schakt 11), närmast Kiviksgraven och Bredarörsvägen, framkom gropar, aktivitetslager och en härd. Även i detta schakt fanns torviga våtmarkslager efter ovannämnda bäck. Denna skall enligt uppgift ha runnit i denna del av området ända fram till 1970-talet, då den troligtvis utdikades.

I den nordvästra delen av exploateringsområdet fanns berg i dagen. I schakten framkom flintskrapor, flintavslag och en knacksten. Någon keramik kunde däremot inte iakttas i schakten. Föremålen kan dateras till allmänt neolitiska, men där kan även finnas fynd från senmesolitikum och äldre bronsålder.

Baserat på de arkeologiska fornlämningstyperna, strandvallen (Littorinavallen), den gamla bäcken och fyndmaterialet delades området in i ett antal preliminära aktivitetsområden (A-F). A är ett förmodat boplatensområde, eventuellt med hus, innanför strandvallen, B är boplatensnära aktiviteter strax utanför och eventuellt på strandvallen, C är strandvallen (Littorinavallen) med arkeologiska lämningar, D är ett aktivitetsområde med gropar och diken, E är ett våtmarksområde med en möjlig offermiljö och F är en gammal bäckfåra i den sydöstra delen av exploateringsområdet.

Inledning

Inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 planeras byggnationer av bostäder. Fastigheterna ligger i den östra delen av Kiviks samhälle i sydöstra Skåne. Eftersom fastigheterna till stora delar ligger inom de nordvästra delarna av en registrerad boplat, RAÄ Södra Mellby 65:1, utförde Österlenarkeologi en arkeologisk utredning steg 2 inom det aktuella området. Området ligger även i omedelbar närhet av bronsåldersgraven Bredarör (Kiviksgraven).

Arbetet utfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsens dnr. 431–27513–2013).

Läge och topografi

Det aktuella exploateringsområdet, fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66, ligger i den östra delen av tätorten Kivik, endast 200 meter söder om hamnen. Området avgränsas av Bredarörsvägen i söder, Hölvägen i väster och Södergatan i norr och öster. På området finns idag grönområden, fruktodlingar och två hus. Området ligger även i omedelbar närhet till bronsåldersgraven Bredarör (Kiviksgraven).

Kivik ligger ca 15 km norr om Simrishamn, i den sydöstra delen av Skåne. Södra Mellby socken, där Kivik ingår, ligger i en starkt bruten, öppen odlingsbygd med hagmarker vid Hanöbukten. Kivik ligger ca 3 km nordväst om Stenshuvud, Linderödsåsens branta avslutning i öster mot Hanöbukten i Östersjön. Fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 ligger endast 200 meter söder om hamnen i Kivik. Exploateringsområdet är beläget mellan 4-9 m ö.h.

Syfte och metod

Syftet med utredningen var att klargöra fornlämningsituationen inom det aktuella exploateringsområdet fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66. Utredningen skulle visa om och var det finns under mark dolda fornlämningar inom området. Utredningen skulle, om möjligt, även ge svar på fornlämnings karaktär (boplat, gravfält), utbredning, datering och bevarandeförhållanden. Ambitionen var att alla eventuella fornlämningsområden inom exploateringsområdet skulle identifieras.

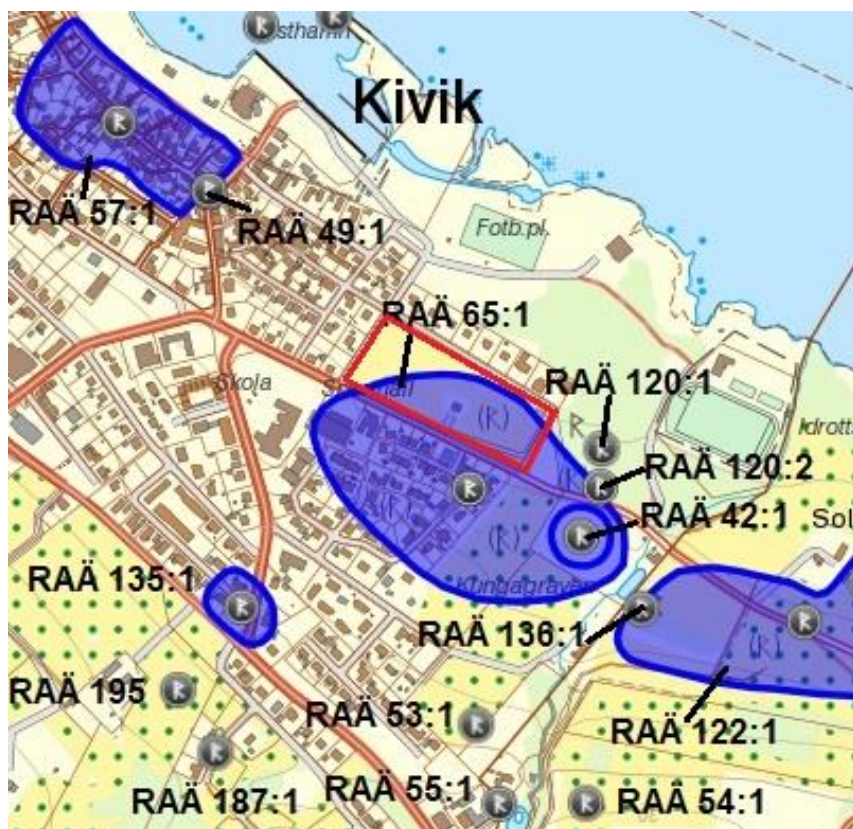
Arbetet utfördes genom sökschaktsgrävning med maskin. Inom området grävdes elva schakt med en total längd av 687 meter. Schakten var ca 1,2 meter breda och mellan 0,2-0,4 meter djupa. Såväl schakten som de och arkeologiska lämningarna mättes in med GPS. Schakten placerades i nord-sydlig riktning, förutom schakt 10 och 11 som pga. befintliga fruktträd placerades i sydost-nordvästlig riktning.

I syfte att datera och fastställa de arkeologiska lämningarna karaktär grävdes ett urval av anläggningarna med spade och grävske.

Schaktningen utfördes av JA Markentreprenad AB med en mindre grävmaskin av typ Neuson 3503. Inmätningen av schakten och de arkeologiska lämningarna utfördes av Jan Ahlström, Arkeomät.

Figur 3. Arbetet med schakt 3 inom fastigheten Mellby 3:65 pågår. Foto från söder. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Figur 4. Karta som visar de fornlämningar som ligger närmast fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66. Exploateringsområdet är markerat med en röd heldragen linje. Underlag: Karta ur Riksantikvarieämbetets FMIS/fornsök (www.fmis.raa.se).

Fornlämningsmiljö och arkeologiska undersökningar

I fastigheternas närområde finns både boplatser, gravar, en fiskeslägestomt (Kivik) och olika fyndplatser. Inom en radie av ca 500 meter från de berörda fastigheterna finns 14 fornlämningar registrerade i Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem (FMIS). Nedanstående sammanställning är delvis gjord efter uppgifter i FMIS/fornsök. Nedan redovisas de för den arkeologiska utredningen relevanta fornlämningarna.

FORNLÄMNINGAR

RAÄ Södra Mellby 42:1: En av Sveriges mest kända fornlämningar är Kiviksgraven eller Bredarör. Det är en hällkista i röse som ligger på en låg moränhöjd på en strandhylla. Röset är 75 meter i diameter och sju meter hög. Röset har en mycket flack, slät yta med plant lagda stenar. I mitten av röset finns idag en cementerad byggnad, ett resultat av en omfattande restaurering i början av 1930-talet (Goldhahn 2013, s. 1ff). I byggnadens mitt finns en hällkista. I vardera långsidan finns fyra hällar, där sju av dessa är ristade. Bredarör är belägen endast 80 meter sydost om fastigheten Mellby 3:65 och 3:66. Röset ligger dessutom i den östra delen av det nu aktuella fornlämningsområdet RAÄ 65:1.

RAÄ Södra Mellby 53:1: Detta är en fyndplats för en skrapa av flinta. Fyndplatsen ligger ca 330 meter söder om de aktuella fastigheterna.

RAÄ Södra Mellby 54:1: Denna fornlämning är en fyndplats för ett mikrospå av flinta. Fyndplatsen ligger ca 420 meter sydost om de aktuella fastigheterna.

RAÄ Södra Mellby 57:1: Fiskelägestomten för Kivik har sin utsträckning enligt en karta från 1865. Enligt bl.a. Linné omnämns ruinerna av ett kapell i fiskeläget. Det är dock okänt var kapellet har legat. Platsen för det gamla fiskeläget Kivik ligger ca 270 meter nordväst om fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66.

RAÄ Södra Mellby 65:1: Stora delar av fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 är belägna i de norra delarna av fornlämningen RAÄ 65:1. Detta är en boplat som delvis är undersökt. Boplaten har en okänd utsträckning, men är uppskattningsvis ca 400 x 200 meter stor. Den östra delen av boplaten upptäcktes i samband med en undersökning år 1931 av Gustaf Hallström (Goldhahn 2013, s. 211 ff). Riksantikvarieämbetet UV-Syd har undersökt delar av boplaten 1979, 1981 och 1984. I boplatsens norra del finns en fyndplats för en skivvyxa av flinta. Boplaten ligger i en svag nordostlig sluttning. I boplatens östra del ligger även Bredarör (RAÄ 42:1).

RAÄ Södra Mellby 120:1-2: Dessa fornlämningar ligger, eller har legat, strax norr om det aktuella fornlämningsområdet RAÄ 65:1. RAÄ 120:1 är ett röse med sju meter i diameter och 0,5 meters höjd. Röset är kraftigt övermossat. Ca 35 meter söder om nr 1 ligger nr 2. Här har tidigare legat ett röse, som möjligen borttogs när gångvägen från parkeringsplatsen till Kiviksgraven anlades. Röset ligger i en svag nordostlig sluttning på strandvallar i skogsmark.

RAÄ Södra Mellby 122:1: Endast ca 50 meter öster det berörda fornlämningsområdet RAÄ 65:1 finns ett delvis undersökt gravfält. Detta ligger öster om en bäck, som ringlar sig mellan boplatensområdet RAÄ 65:1 och gravfältet RAÄ 122:1. Gravfältet är ca 350 x 200 meter stort. Från området finns uppgifter om bl.a. 12 gravar (två högar, ca 10 meter i diameter och 10 små rösen, ca fem meter i diameter). Dessa undersöktes under 1920–30-talet av Folke Hansen och Anders N. Holm (Goldhahn 2013, s. 419). Gravarna bestod av små rösen med urnegravar, där fyra av dem daterades till bronsålder. Gravfältet utgör den västra delen av gravfältet RAÄ Södra Mellby 43:1 (Ängakåsen). Gravfältet ligger på strandvallar och stenig moränmark.

RAÄ Södra Mellby 135:1: Ca 150 meter sydväst det berörda fornlämningsområdet RAÄ 65:1 finns ytterligare ett gravfält. Det finns uppgifter från 1910–20-talen om att urnor med brända ben påträffats vid jordbruksarbete (Folke Hansen). Det omtalas även små rösen och kantkedjor. Vid en särskild utredning år 2008 inom lämningens sydöstra del påträffades inget av antikvariskt intresse. Gravfältet ligger i en svag nordostlig sluttning i ett bostadsområde.

RAÄ Södra Mellby 136:1: I den västra delen av gravfältet RAÄ 122:1 finns en älvkvarnsförekommst, bestående av en älvkvarn. Den är belägen på den östra delen av ett stenblock.

RAÄ Södra Mellby 187:1: Detta är en fyndplats för ett flintavslag, en flintkärna och ett spånfragment av flinta. Fynden påträffades i samband med sökschaktgrävning i området år 2002. Inga andra boplatensindikationer påträffades.

RAÄ Södra Mellby 195: Denna boplatslämning påträffades i samband med en arkeologisk utredning år 2011. Lämningen utgjordes av en grop med sten och sot. Inga daterande fynd påträffades.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR I NÄROMRÅDET

Den östra delen av boplatsten med fornlämningsnumret RAÄ Södra Mellby 65:1 upptäcktes i samband med en undersökning år 1931 av Gustaf Hallström. Undersökningen genomfördes inför restaureringen av Bredarör (Kiviksgraven) åren 1932 och 1933 (Goldhahn 2013, s. 211 ff). Vid undersökningen år 1931 påträffades fynd från såväl äldre som yngre stenåldern. De äldsta fynden är från Maglemosetid (ca 9500-6800 f. Kr.). Dessa utgörs bl.a. av mikroliter, kölskrapor, handtagskärnor och mikrospon. Från Ertebølletid (ca 5500-4000 f.Kr.) har en rad tvärpilar identifierats samt skivyxor och skivskrapor. Bland fynden från neolitikum (ca 4000-1700 f.Kr.) återfinns en rad sönderslagna yxor av flinta. Joakim Goldhahn menar att yxfragmentens morfologi tyder på att det förstörts genom medvetna handlingar, kanske som rituella offer (Goldhahn 2013, s. 497ff).

Till fynden hör även en skaftad flintskära med datering till trattbägarkultur. Dessutom fanns där även tre skärvor av trattbägarkeramisk med datering till MNA (3300-2800 f.Kr.). Från senneolitikum finns en fragmentarisk skafthålsyxa, vilken påträffades i mitten av Prinsgraven, strax sydväst om den större hällkistan med hällbilderna. Det påträffades även en del keramik vid 1931-års undersökning som kan dateras till senneolitikum och början av bronsåldern (period 1) (Goldhahn 2013, s. 501ff).

I samband med en arkeologisk utredning år 1979 av fornlämningens sydvästra delar påträffades 11 st hårdgropar inom de nuvarande fastigheterna Mellby 92:13-15 och 92:22. Större delen av området saknade påvisbara lämningar (Stenholm 1979). I samband med schaktning för en idrottshall år 1981 i fornlämningens nordvästra del påträffades två hårdar och tre gropar (Wallin 1981). I samband med Bredarörsvägens breddning längs dess norra sida påträffades vid en arkeologisk undersökning år 1984 förhistoriska gropar och hårdar inom en sträcka mitt emot fastigheterna 92:13 till s:12 (Stenholm 1984).

År 2008 utfördes en arkeologisk utredning inom fastigheten Mellby 3:53, omedelbart söder om fornlämning RAÄ 65:1, och drygt 100 meter från Kiviksgraven. Endast två mindre schakt drogs vilka visade sig vara tomma på fornlämningar (Bondesson Hvid 2009).

I juli 2011 genomfördes en arkeologisk utredning inom fastigheten Mellby 27:52 m fl., drygt 200 meter sydväst om fornlämning RAÄ 65:1 och omedelbart söder om platsen för ett gravfält (RAÄ 135:1). I utredningsschakten framkom endast en oval grop (RAÄ 195) (Friman 2011).

Figur 5. Översiktsplan på schakten inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66. Schakten är inlagda på ett ortofoto. I det nedre högra hörnet av bilden finns Kiviksgraven (Bredarör). Schakten är inmätta av Jan Ahlström, Arkeomät.

Arkeologiska förutsättningar och antikvariska bevarandeintressen

ARKEOLOGISKA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH TIDIGARE KUNSKAP

Det aktuella exploateringsområdet inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 ligger i ett område med en mängd registrerade fornlämningar, såväl förhistoriska boplatser som gravfält med olika typer av gravar. I området har det skett en del arkeologiska undersökningar, framför allt i samband med restaureringen av Kiviksgraven (Bredarör) i början av 1930-talet. Men även delar av gravfälten på Ängakåsen och Koarum, öster om Bredarör och det aktuella exploateringsområdet, har berörts av arkeologiska undersökningar (Goldhahn 2013, s. 413ff).

Boplatsen RAÄ Södra Mellby 65:1

Stora delar av det aktuella exploateringsområdet inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 berör de norra delarna av fornlämning RAÄ Södra Mellby 65:1. Detta är en boplatz som delvis är undersökt. Boplatsen har en okänd utsträckning, men är uppskattningsvis ca 400 x 200 meter stor. Den östra delen av boplatsen upptäcktes i samband med en undersökning år 1931 av Gustaf Hallström (Goldhahn 2013, s. 211 ff). Vid undersökningen påträffades fynd från äldre stenåldern (magemosetid, ca 9500-6800 f.Kr. och ertebølletid, ca 5500-4000 f.Kr.), från yngre stenåldern (ca 4000-1700 f.Kr.) och från senneolitikum och äldre bronsålder (ca 1700-1500 f.Kr.)

(Goldhahn 2013, s. 497ff). I boplatsens norra del finns en fyndplats för en skivvyxa av flinta. I boplatssområdets östra del ligger även Bredarör eller Kiviksgraven (RAÄ Södra Mellby 42:1).

I samband med en arkeologisk utredning år 1979 av fornlämningens sydvästra delar påträffades 11 härdgropar (Stenholm 1979). I samband med schaktning för en idrottshall år 1981 i fornlämningens nordvästra del påträffades två härdar och tre gropar (Wallin 1981). I samband med Bredarörsvägens breddning längs dess norra sida påträffades vid en arkeologisk undersökning år 1984 förhistoriska gropar och härdar (Stenholm 1984).

Bredarör eller Kiviksgraven, Södra Mellby 42:1.

Bredarör på Kivik är ett av norra Europas märkligaste och mest omdebatterade fornminnen från bronsåldern. Röset ligger i den östra delen av det nu aktuella fornlämningsområdet RAÄ Södra Mellby 65:1. Bredarör utgörs av en hällkista i röse som ligger på en låg moränhöjd på en strandhylla. Röset är 75 meter i diameter och sju meter högt. Röset har en mycket flack, slät yta med plant lagda stenar. I mitten av röset finns idag en cementerad byggnad. I byggnadens mitt finns en hällkista. I vardera långsidan finns fyra hällar, där sju av dessa är ristade. Delar av röset samt den cementerade byggnaden är ett resultat av en omfattande restaurering åren 1932 och 1933 (Goldhahn 2013, s. 1ff).

Rösen RAÄ Södra Mellby 120:1-2

Rösen ligger, eller har legat, strax norr om det aktuella fornlämningsområdet RAÄ 65:1. RAÄ Södra Mellby 120:1 är ett röse med sju meter i diameter och 0,5 meters höjd. Ca 35 meter söder om detta röse har det tidigare legat ett annat röse, RAÄ Södra Mellby 120:1. Detta borttogs möjligtvis när gångvägen från parkeringsplatsen till Kungagraven anlades. Det kvarvarande röset ligger på strandvallar i skogsmark.

Gravfält RAÄ Södra Mellby 122:1

Endast ca 50 meter öster om Bredarör och den berörda boplatsen finns ett delvis undersökt gravfält. Detta ligger öster om Ängabäcken, som ringlar sig mellan boplatssområdet, med platsen för Bredarör, och gravfältet. Från gravfältet finns uppgifter om bl.a. tolv gravar (två högar och tio små rösen). Dessa undersöktes under 1920–30-talen av Folke Hansen och Anders N. Holm. Gravarna bestod av små rösen med urnegravar. Gravfältet utgör den västra delen av ett större gravfältsområde, benämnt Ängakåsen och Koarum (RAÄ Södra Mellby 43:1). Här finns skeppssättningar, stensättningar, Penninggraven och kulthus (Goldhahn 2013, s. 413ff).

Utvärdering

Fornlämningsbilden i närområdet visar således att förutsättningar för att finna under mark dolda arkeologiska lämningar inom de berörda fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 är goda. Fastigheterna ligger delvis inom en boplat, i vars östra delar man under 1930-talet påträffat fynd från äldre stenålder, yngre stenålder, senneolitikum och äldre bronsålder. I boplatsens sydvästra, nordvästra och mellersta delar har det vid arkeologiska undersökningar påträffats ett antal förhistoriska gropar, härdgropar och härdar. Således finns det stora möjligheter att det inom de berörda fastigheterna finns ytterligare boplatslämningar från olika förhistoriska perioder.

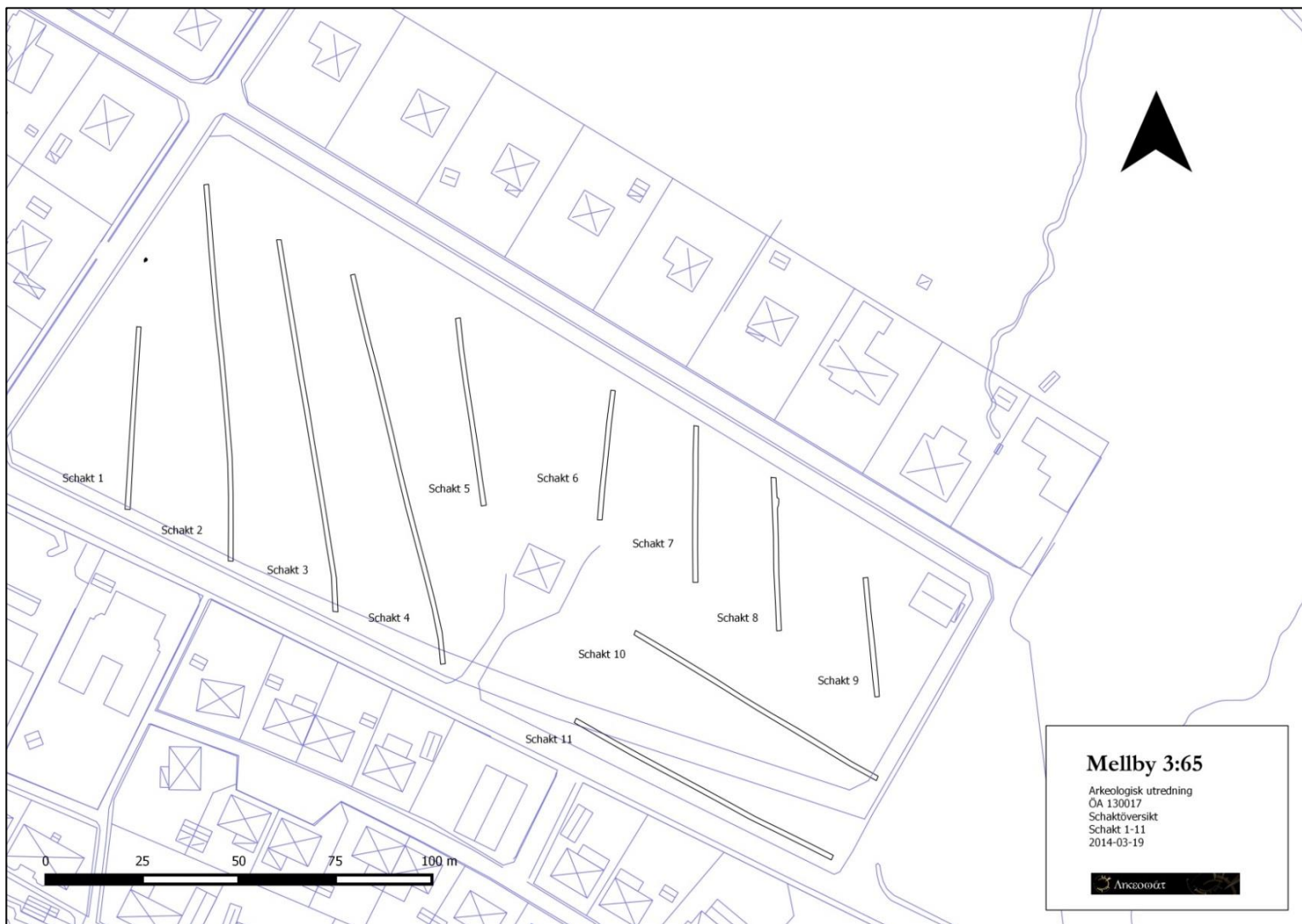
De berörda fastigheternas närhet till både Bredarör (Kiviksgraven), de båda gravrösen i omedelbar närhet av boplatsoområdet och de öster om Bredarör belägna gravfältsområdena Ängakåsen och Koarum indikerar även möjligheten av förhistoriska gravar inom exploateringsområdet. Goldhahn menar att gravfältet sannolikt sträckt sig ned mot den naturhamn som legat norr om Bredarör. Merparten av traktens rösen och högar är uppförda under bronsåldern, men många av dem förstördes under 1700- och 1800-talen, för att bl.a användas till stengårdsgårdar, jordförbättringar och vid väg- och husbyggen (Goldhahn 2013, s. 413ff).

Både Hallström och Goldhahn menar att Bredarör (Kiviksgraven) uppförts på en plats där det funnits äldre gravmonument. Om det varit en dös, gånggrift eller hällkista är enligt Goldhahn svårt att avgöra, även om en del pekar på en hällkista från senneolitikum (Goldhahn 2013, s. 509). Även detta är en indikation på att det inom de aktuella fastigheterna kan finnas lämningar efter gravmonument från stenåldern.

ANTI-KVARISKA BEVARANDEINTRESSEN

Inför Simrishamns kommuns nya Översiktsplan, vilken kommer att fastställas år 2014, har Österlens Museum yttrat sig. I yttrandet står bl.a. ”Vi menar att kulturmiljön kring Kiviksgraven bör hållas fri från bebyggelse och hanteringen av ärendet har överklagats till länsstyrelsen 2010 (se ovan). Länsstyrelsen delar i sitt svar 2011-06-17 ”... denna uppfattning och har därför initierat en gränsbestämning av fornlämningsområdet för Kiviksgraven”.

Redan för 20 år sedan påpekade arkeologiprofessor Lars Larsson att avståndet för att bygga i närheten av en sådan betydelsefull anläggning som Kiviksgraven borde vara flera 100 meter (Larsson 1993:136).

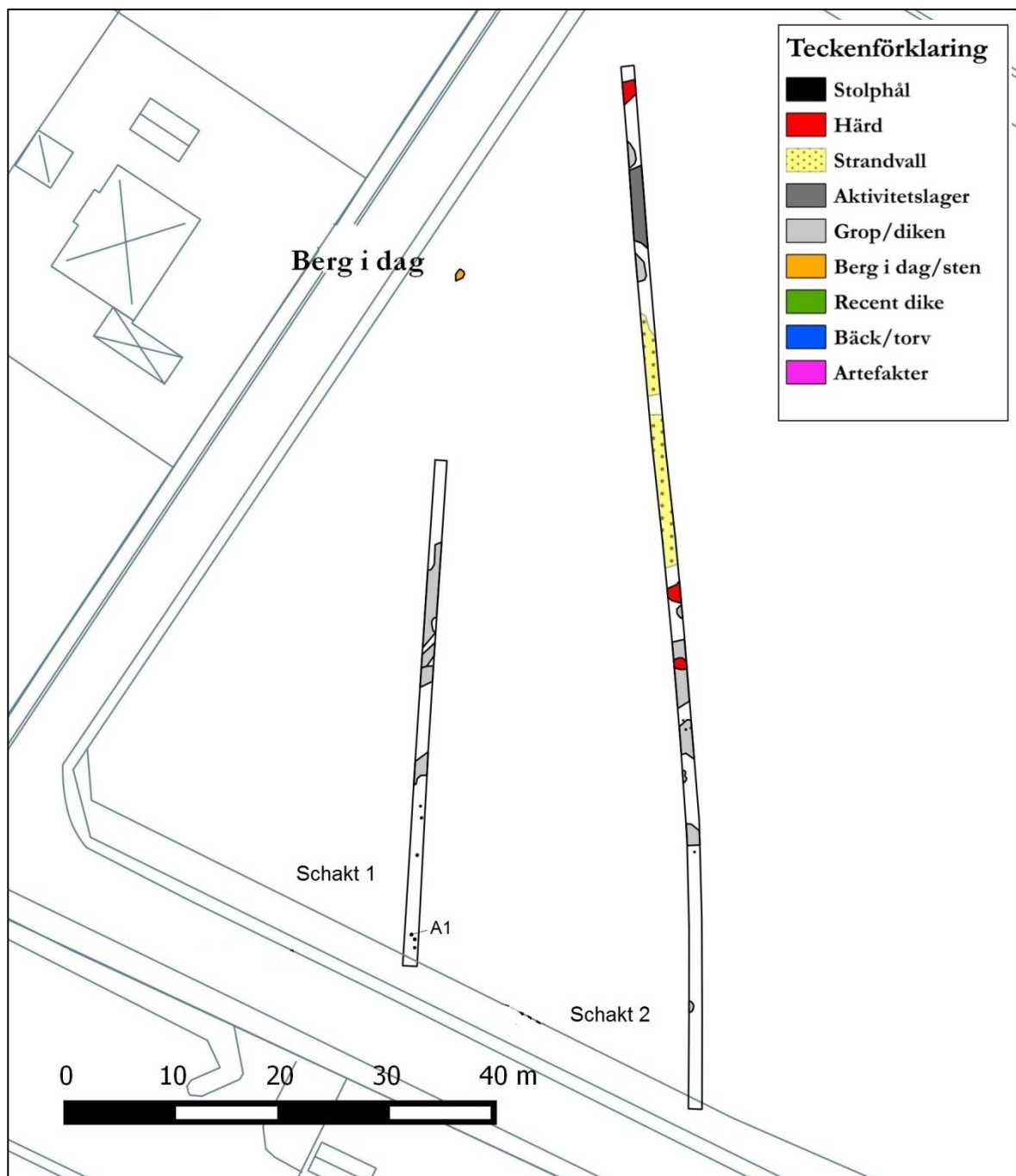
Figur 6. Översiktsplan på samtliga schakt inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66. Schakten är inlagda på fastighetskartan. Schakten är inmätta av Jan Ahlström, Arkeomät.

Undersökningsresultat

Den arkeologiska utredningen genomfördes inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 i de östra delarna av Kivik. Inom fastigheterna finns en förhistorisk boplatz (RAÄ Södra Mellby 65:1). Inom exploateringsområdet, vilket var ca 16 000 m² stort, grävdes 11 sökschakt med grävmaskin. Schakten berörde totalt ca 5 % av den sammanlagda exploateringsytan.

Fem av sökschakten (schakt 1-5) grävdes i den västra delen av området, medan sex av schakten (schakt 6-11) grävdes i östra delen av området. I den västra delen av området framkom arkeologiska lämningar i form av stolphål, gropar, diken, härdar och aktivitetslager. I schakten framkom även rester av en gammal strandvall. Denna har en närmast nordväst-sydöstlig sträckning, och är fortfarande synlig i terrängen. I de östligast belägna schakten i området framkom gropar, härdar och aktivitetslager. I schakt 6-10 framkom även rester av en gammal strandvall. I schakt 10-11 fanns dessutom torviga våtmarkslager, sannolikt lämningar efter en numera försvunnen bäckfåra.

Det måste understrykas att trots att det funnits fruktodlingar inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 var bevaringsförhållandena för de arkeologiska lämningarna goda. Detta kan bero på att det inom området fanns ca 0,2-0,4 meter matjord på det naturliga underlaget.

Figur 7. Schakt 1 och 2 med anläggningar. Skala 1:600.

SCHAKT 1

Schakt 1 grävdes i den sydvästra delen av exploateringsområdet. Schaktet var ca 47 meter långt och placerat i nord-sydlig riktning. Schaktets södra del låg 7,76 m ö.h., medan dess norra del låg 6,43 m ö.h. I schaktet framkom sex stolphål, två gropar och två gropar/diken. Stolphålen påträffades i den södra delen av schaktet. Ett av stolphålen grävdes ut.

Stolphål (A1)

Ett av stolphålen (A1) var 0,34x0,26 meter stort och 0,08 meter djupt. Fyllningen utgjordes av mörkgrå humös sand.

Fyndmaterial

I schakt 1 påträffades en flintskrapa med retusch (fnr 32426:1) och ett flintavslag med bruksretusch (fnr 32426:2). Skrapan påträffades på den sandiga undergrunden, endast en meter från schaktets södra begränsning. Även avslaget framkom på undergrunden, ca 20 meter från schaktets södra begränsning.

SCHAKT 2

Schakt 2 grävdes ca 25 meter öster om schakt 1. Schaktet var ca 97 meter långt och placerat i nord-sydlig riktning. Schaktets södra del låg 7,25 m ö.h., medan dess norra del låg 4,99 m ö.h. I schaktet framkom tre stolphål, fem gropar, två gropar/diken, tre härdar och ett aktivitetslager. Dessutom framkom en gammal strandvall, med småsten, grus och sand, i schaktet. Strandvallen låg ca 6 m ö.h.

SCHAKT 3

Schakt 3 grävdes mellan 20 och 25 meter öster om schakt 2. Schaktet var ca 97 meter långt och placerat i närmast nord-sydlig riktning. Den södra delen av schaktet låg 7,23 m ö.h., medan den norra delen låg 4,68 m ö.h. I schaktet framkom tio stolphål, två pinn-/störhål, sex gropar, fyra gropar/diken och ett aktivitetslager. Dessutom framkom en gammal strandvall, bestående av småsten, grus och sand, i schaktet. Strandvallen låg ca 5,45 m ö.h.

Stolphål (A2)

I den södra delen av schaktet grävdes ett stolphål (A2). Detta var 0,26x0,20 meter stort och 0,12 meter djupt. Fyllningen utgjordes av ljusgrå humös sand.

Grop/dike (A3)

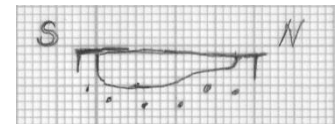
I den mellersta delen av schaktet, i den södra kanten av den i schaktet synliga strandvallen, påträffades två gropar/diken. Mellan dessa fanns ett stort stolphål. I en av groparna (A3) fanns det skörbränd sten samt inslag av sot och kol. En ca 0,3x0,3 meter stor provruta grävdes centralt i gropen. Det visade sig att gropen var minst 0,4 meter djup. Gropen, eller diket, kunde begränsas mot öster. I A3 påträffades två avslag av flinta (fnr 32426:4).

Fyndmaterial

I schakt 3 påträffades en spets av flinta med retusch (fnr 32426:3) och två flintavslag (fnr 32426:4). Spetsen är inmätt som F1. Avslagen påträffades i en grop (A3) centralt i schaktet.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	6
Grop	2
Grop/dike	2
Totalt:	10

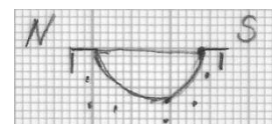
Tabell 1. Samtliga anläggningar i schakt 1.

Figur 8. Sektion av A1. Skala 1:20.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	3
Grop	5
Grop/dike	2
Härd	3
Lager	1
Totalt:	14

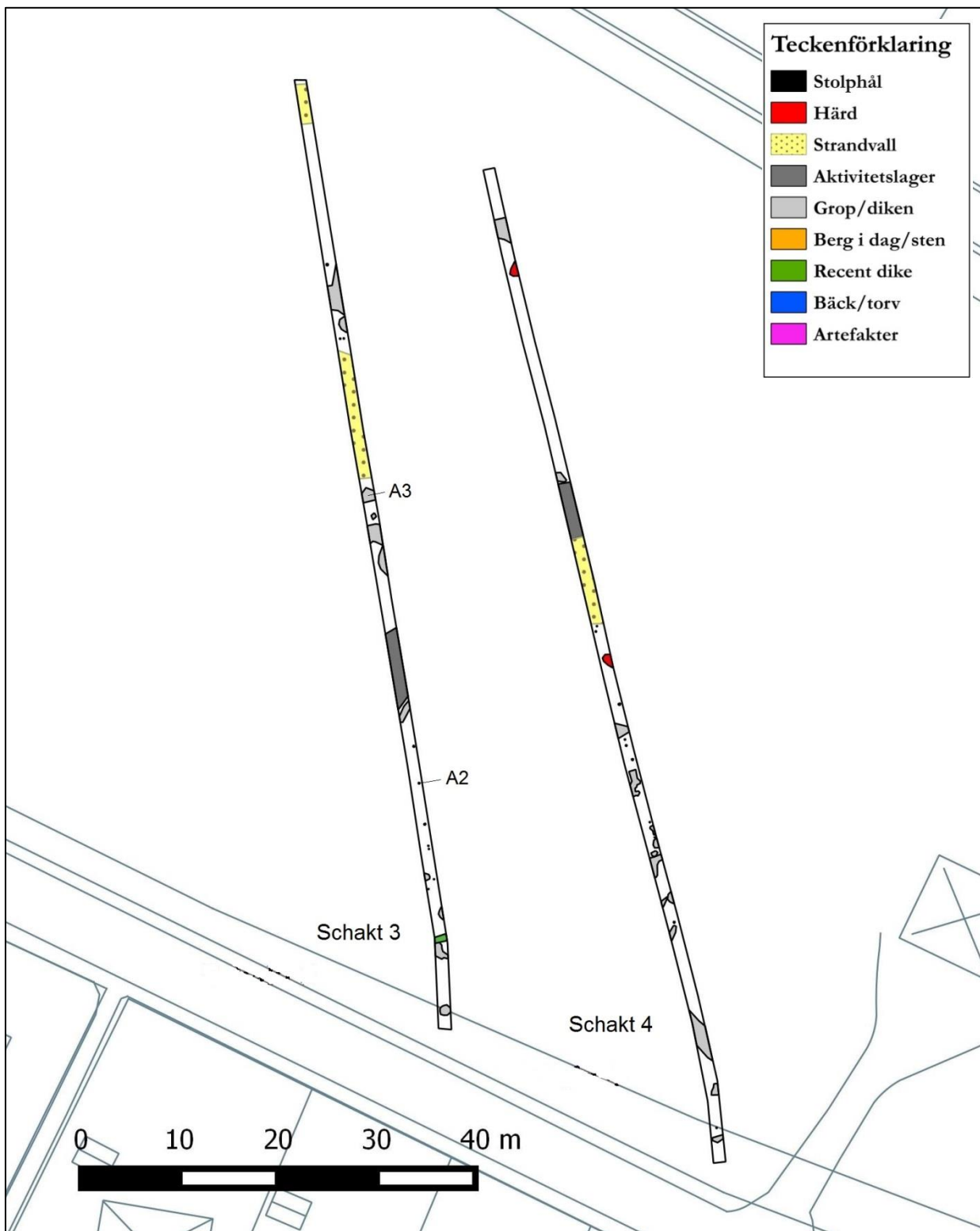
Tabell 2. Samtliga anläggningar i schakt 2.

Figur 9. Sektion av A2. Skala 1:20.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	10
Pinn-/störhål	2
Grop	6
Grop/dike	4
Lager	1
Totalt:	25

Tabell 3. Samtliga anläggningar i schakt 3.

Figur 10. Schakt 3 och 4 med anläggningar. Skala 1:600.

Figur 11. En grop (A3) i den mellersta delen av schakt 3. Foto från öster. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

SCHAKT 4

Schakt 4 låg mellan 17 och 25 meter öster om schakt 3. Schaktet var ca 103 meter långt och placerat i närmast nord-sydlig riktning. Den södra delen av schaktet låg 7,07 m ö.h., medan den norra delen låg 4,37 m ö.h. I schaktet framkom tio stolphål, tio gropar, fyra gropar/diken, två härdar och ett aktivitetslager. I schaktet framkom även den ovannämnda strandvallen. Denna låg ca 5,30 m ö.h.

Fyndmaterial

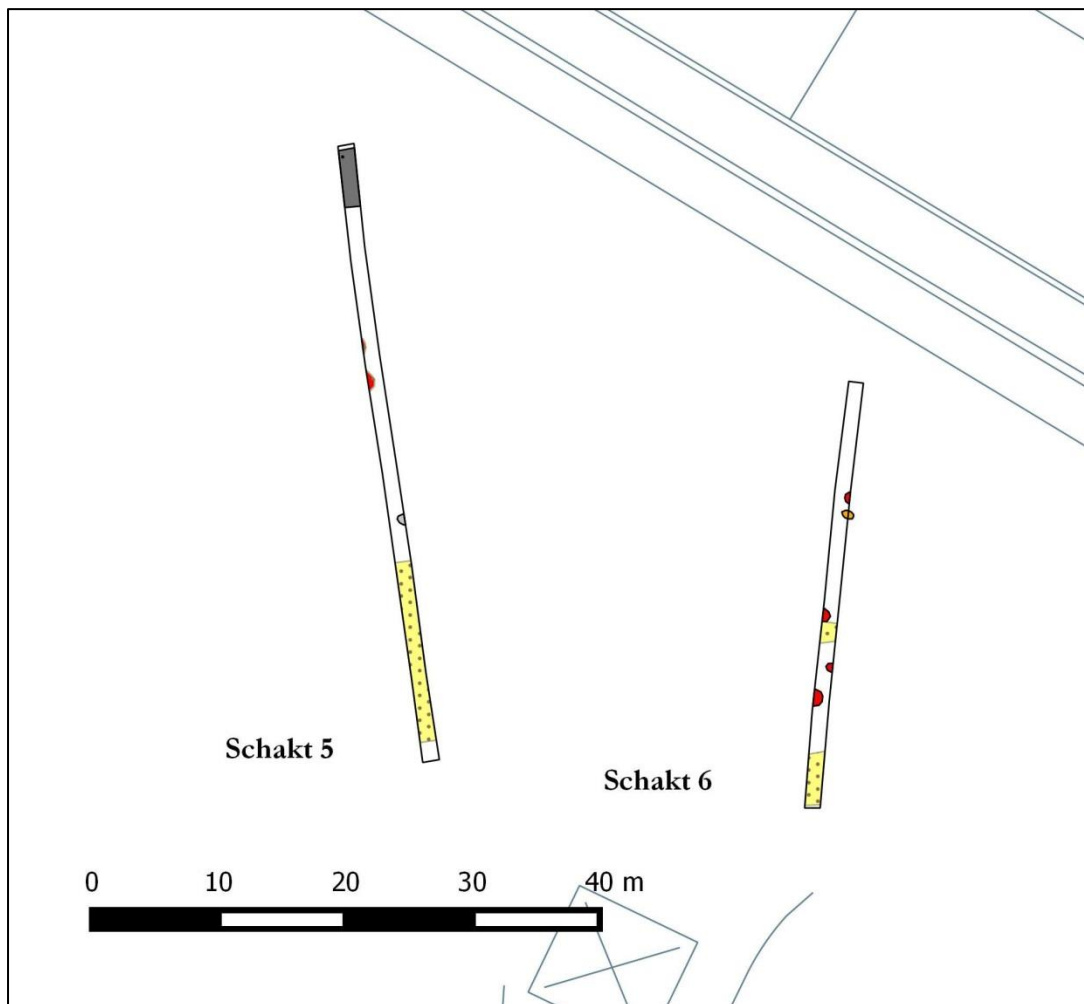
I schaktet påträffades som lösfynd ett flintavslag (fnr 32426:5) och en avslagskärna (fnr 32426:6). Avslagskärnan är inmätt som F2.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	10
Grop	10
Grop/dike	4
Härd	2
Lager	1
Totalt:	27

Tabell 4. Samtliga anläggningar i schakt 4.

Figur 12. En grop eller ett dike i den norra delen av schakt 4. Foto mot söder. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Figur 13. Schakt 5 och 6 med anläggningar. Skala 1:600.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	1
Grop	1
Härd	2
Lager	1
Totalt:	5

Tabell 5. Samtliga anläggningar i schakt 5.

SCHAKT 5

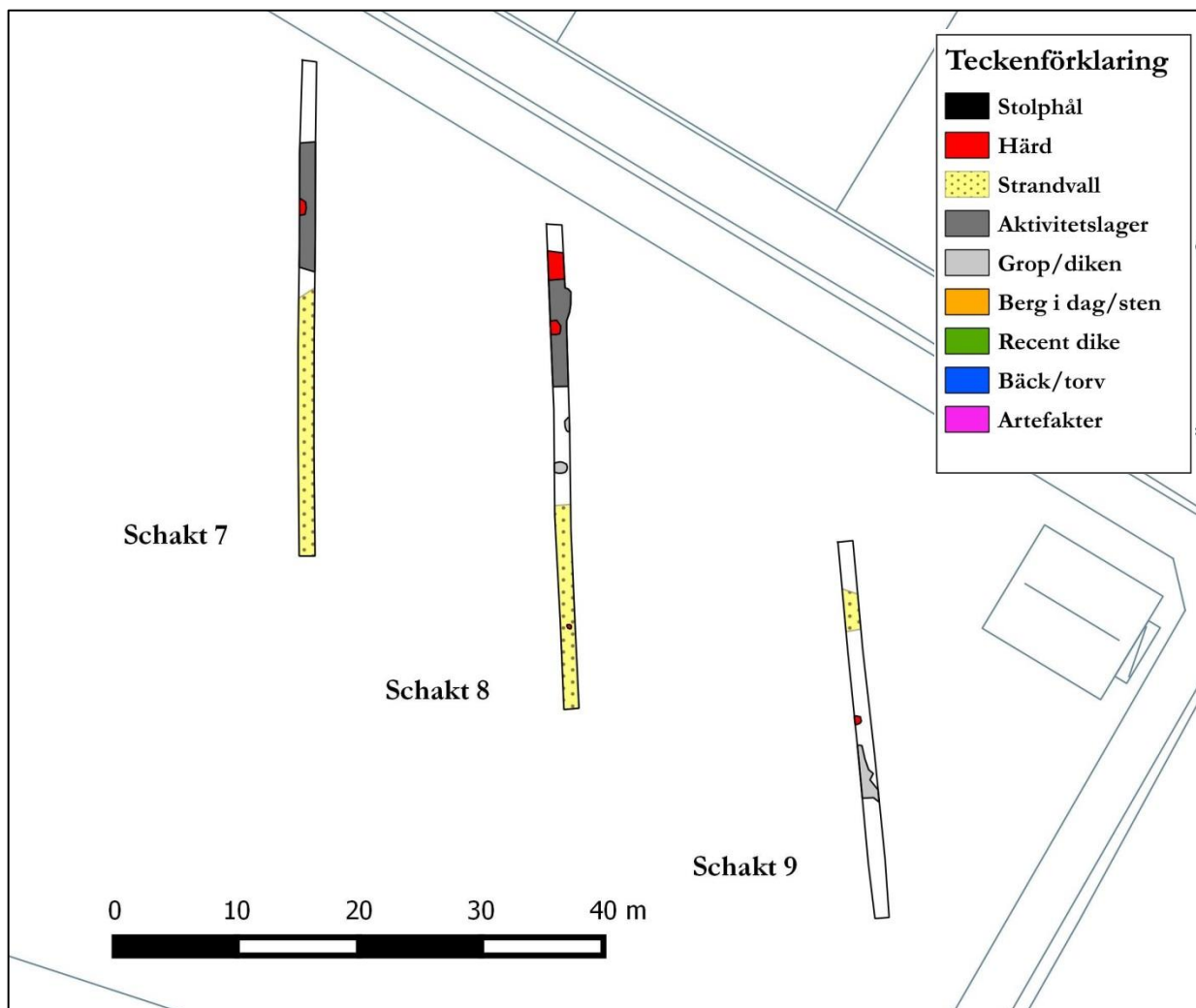
Schakt 5 grävdes mellan 18 och 22 meter öster om schakt 4. Schaktet var ca 49 meter långt och placerat i närmast nord-sydlig riktning. Den södra delen av schaktet låg 5,76 m ö.h., medan den norra delen låg 3,74 m ö.h. I schaktet påträffades ett stolphål, en grop, två härdar och ett aktivitetslager. Omkring 4,90 m ö.h., i den södra delen av schaktet, framkom strandvallen,

SCHAKT 6

Eftersom det fanns en nedgrävd kabel med sträckning mellan det befintliga huset/fastigheten och den norr om fastigheten belägna Södervägen, placerades schakt 6 mellan 30 och 37 meter öster om schakt 5. Schaktet var ca 34 meter långt och placerat i närmast nord-sydlig riktning i den norra delen av undersökningsområdet. Den södra delen av schaktet låg 5,57 m ö.h., medan den norra delen låg 3,85 m ö.h. I schaktet påträffades fyra härdar. Dessutom framkom strandvallen i schaktet samt en stor jordfast sten. Strandvallen låg ca 5,60 m ö.h.

SCHAKT 7

Schakt 7 grävdes ca 23 meter öster om schakt 6. Schaktet var ca 40 meter långt, och placerat i nord-sydlig riktning. Den södra delen av schaktet låg 6 m ö.h., medan den norra låg 3,80 m ö.h. I schaktet påträffades en härd och ett aktivitetslager. I den södra delen av schaktet framkom en del av den gamla strandvallen. Denna låg ca 5,50 m ö.h.

Figur 14. Schakt 7, 8 och 9 med anläggningar. Skala 1:600.

SCHAKT 8

Omkring 20 meter öster om schakt 7 grävdes schakt 8. Schaktet var ca 40 meter långt, och placerat i nord-sydlig riktning. Den södra delen av schaktet låg 5,60 m ö.h., medan den norra låg 3,72 m ö.h. I schaktet påträffades två gropar, tre härdar och ett aktivitetslager. I den södra delen av schaktet framkom strandvallen. Denna låg ca 5,15 m ö.h.

Anläggningstyp	Antal
Grop	2
Härd	3
Lager	1
Totalt:	6

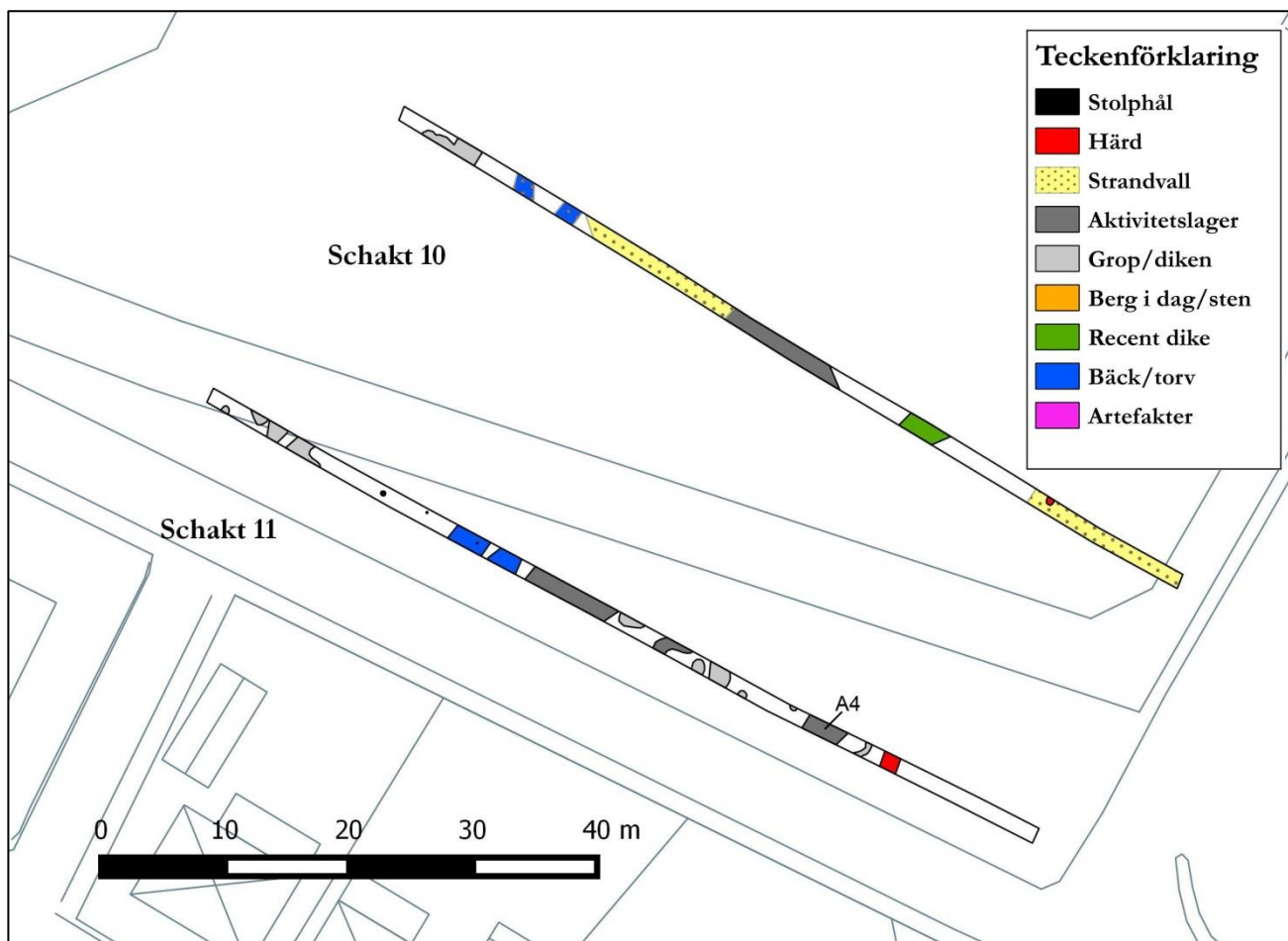
Fyndmaterial

På en härd i den norra delen av schaktet påträffades ett avslag med retuscher (fnr 32426:7).

Tabell 6. Samtliga anläggningar i schakt 8.

SCHAKT 9

Längst ut i den nordöstra delen av exploateringsområdet grävdes schakt 9. Schaktet var ca 31 meter långt och placerat i nord-sydlig riktning. Den södra delen av schaktet låg 5,27 m ö.h., medan den norra låg 4,42 m ö.h. I schaktet påträffades ett gropsystem med stenar och en härd. I den norra delen av schaktet framkom ett mindre parti av den gamla strandvallen.

Figur 15. Schakt 10 och 11 med anläggningar. Skala 1:600.

SCHAKT 10

I den sydöstra delen av exploateringsområdet grävdes två schakt. Schakten grävdes i ett område där det fanns fruktträd, och för att inte förstöra träden placerades schakten i nordväst-sydöstlig riktning. Ett av schakten var schakt 10, vilket var 73 meter långt. I schaktet påträffades en grop/dike, en hård, ett aktivitetslager samt sandiga torvlager från en gammal bäckfåra. På två platser i schaktet framkom även en gammal strandvall.

Anläggningstyp	Antal
Grop/dike	1
Hård	1
Lager	1
Sand och torv/bäck	1
Torvlager/bäck	1
Totalt:	5

Tabell 7. Samtliga anläggningar i schakt 10.

Figur 16. Schakt 10 från öster. I förgrunden syns en del av en gammal strandvall. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

SCHAKT 11

Det andra schaktet i den sydöstra delen av undersökningsområdet var schakt 11. Schaktet, vilket placerades ca 27 meter söder om schakt 10, var ca 75 meter långt och 0,4-0,6 meter djupt. I schaktet påträffades två stolphål, sex gropar, fyra gropar/diken, en härd, tre aktivitetslager samt två sandiga torvlager efter en gammal bäckfåra.

Lager (A4)

Omkring 18 meter från schaktets östra avslut fanns ett gråsvart, något fuktigt och sotigt humöst lager med inslag av sand (A4). Lagret var ca 3,3 meter stort i öst-västlig riktning. Lagret fortsatte utanför schaktets begränsning. I lagret handgrävdes ett ca 3,3 meter långt och 0,2 meter brett schakt. I lagret fanns en avslagskärna av flinta (fnr 32426:8).

I den västra delen av lagret fanns stora stenar i en bredd av ca 0,8 meter. Stenpartiet låg i närmast nordost-sydvästlig riktning. I stenpartiet framkom ett hank till ett kärl av godstypen yngre rödgods (fnr 32426:11). Möjligtvis skall stenpartiet tolkas som en tidigmodern stendränering. Dräneringen har sannolikt grävts igenom lagret.

Generellt ger området där schakt 11 grävdes ett intryck av en gammal våtmark eller mosse i anslutning till en äldre bäckfåra.

Anläggningstyp	Antal
Stolphål	2
Grop	6
Grop/dike	4
Härd	1
Lager	3
Torvlager/bäck	2
Totalt:	18

Tabell 8. Samtliga anläggningar i schakt 11.

Figur 17. Ett stenparti i ett äldre "kulturlager" (A4) i den östra delen av schakt 1. Foto mot öster. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi

Fyndmaterial

I schakt 11 påträffades en avslagskärna av flinta (fnr 32426:8) i ett lager (A4). I ett förmodat dräneringsdike fyllt med sten, vilket synes vara grävt genom lager 4, påträffades en hank till en skål eller en trefots gryta av godstypen yngre rödgods (fnr 32426:11). I övrigt påträffades ett flintavslag (fnr 32426:10) på underlaget samt en bit bränd flinta (fnr 32426:9) i en dumphög intill schakt 11. Flintavslaget är inmätt som F3.

FYNDMATERIAL

Inom exploateringsområdet påträffades 13 st artefakter, fördelade på 12 st fyndposter (tabell 9). Merparten av fynden utgjordes av flintartefakter. Bland dessa märks speciellt en skrapa med retusch (fnr 32426:1), funnen som lösfynd i schakt 1 och en spets med retusch, funnen som lösfynd i schakt 3. I övrigt påträffades sex avslag, två avslagskärnor och en bit bränd flinta. Två av avslagen framkom i en grop (A3) i schakt, medan en avslagskärna påträffades i ett lager (A4) i schakt 11. I ett stenparti i anslutning till A4 påträffades en hank till en skål eller trefotsgröta av godstypen yngre rödgods (BII:4). Som lösfynd i schakt 11 påträffades även en vackert rundad sten, vilken eventuellt kan ha använts som knacksten.

Flintmaterialet har en allmänt neolitisk karaktär, möjligtvis kan några av flintföremålen dateras till senmesolitikum och andra till äldre bronsålder.

Fnr	Schakt	Anl.nr	Material	Fyndtyp	Antal	Vikt (g)	Övrigt
32426:1	1		Flinta	Skrapa med retusch	1	107	Lösfynd 1 m från söder
32426:2	1		Flinta	Avslag med bruksretusch	1	52	Lösfynd 20 m från söder
32426:3	3		Flinta	Spets med retusch	1	20	Lösfynd, inmätt som F1
32426:4	3	3	Flinta	Avslag	2	22	I grop på strandvall
32426:5	4		Flinta	Avslag	1	12	Lösfynd
32426:6	4		Flinta	Avslagskärna	1	69	Lösfynd, inmätt som F2
32426:7	8		Flinta	Avslag med retuscher	1	33	På härd i norra delen av schaktet
32426:8	11	4	Flinta	Avslagskärna	1	54	I lager
32426:9	11		Flinta	Bränd flinta	1	22	I dumphög
32426:10	11		Flinta	Avslag	1	44	Inmätt som F3
32426:11	11	4	Keramik/ BII:4	Hank till skål eller trefotsgröta	1	23	I stenparti vid A4 Tidigmodern tid
32426:12	11		Sten	Knacksten (?)	1	236	Lösfynd 55 m från öster

Tabell 9. Fyndlista med LUHMnr. 32 426. Fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66.

Figur 18. Skrapa med retusch som påträffades i schakt 1. Fyndnr. 32 426:1. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Figur 19. Spets med retusch som påträffades i schakt 3. Fyndnr. 32 426:3. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

GEOLOGISKA FÖRETEELSER

På 12 olika platser inom exploateringsområdet blottades resterna av en gammal strandvall. Denna utgjordes av småsten, grus och sand och är fortfarande synlig i terrängen som en tydlig terrass. Strandvallen har en närmast nordväst-sydöstlig sträckning och kan i princip skönjas inom hela exploateringsområdet. De förmodade boplatsslämningarna i den sydvästra delen av exploateringsområdet (schakt 1-4) är belägna innanför strandvallen. På strandvallen finns dessutom aktivitetslager, härdar och gropar. Strandvallen ligger mellan 5,40 och 6,40 m ö.h.

Det påträffades även tre stora stenar i schakten. I den nordvästra delen av exploateringsområdet finns det dessutom berg i dagen. Nivån på berget är 6,47 m ö.h.

Tolkning

På undersökningsområdet finns resterna av en strandvall, bestående av småsten, grus och sand. Strandvallen ligger mellan 5,40 och 6,40 m ö.h. Strandvallen har en närmast nordväst-sydöstlig sträckning, och är synlig i terrängen som en terrassering. Strandvallen blottades på 12 olika platser i utredningsschakten. När strandvallen har bildats är oklart, men den kan ha bildats vid Littorinahavets högsta nivå, ca 6 300–4 900 f.Kr. Den vall som Littorinahavets högsta kustlinje lämnat efter sig kallas Littorinavallen. I Skåne finns den omkring 4 m ö.h. Längs Skånes södra och sydvästra kust bildar den ett komplext system, Järavallen (Nationalencyklopedin 1993, s. 368f).

I undersökningsområdets östra del finns även spår efter en gammal bäckfåra som runnit i nord-sydlig riktning, ner mot det närbelägna havet. Spåren efter bäcken utgjordes av torvaktiga våtmarkslager, synliga i den västra delen av schakt 10 och 11. Öster om bäckfåran fanns diverse lagerbildningar, gropar, diken samt enstaka härdar.

I den sydvästra delen av området, i de södra delarna av schakt 1-4, framkom boplatsslämningar i form av stolphål, gropar, diken, härdar och aktivitetslager. I denna del av området fanns merparten av alla stolphål, dvs. 28 st av totalt 32 st. En eventuell bebyggelse kan således ha legat skyddad strax innanför strandvallen.

Såväl på som omedelbart nedanför strandvallen påträffades härdar, gropar, diken och aktivitetslager. Dessa lämningar, vilka särskilt framkom i de norra delarna av schakt 2-8, kan tolkas som lämningar efter boplat snära aktiviteter. I samtliga schakt, med undantag för schakt 1, påträffades härdar. Möjligtvis kan en del av dem vara lämningar efter rituella aktiviteter på och invid strandvallen.

Någon närmare datering av de arkeologiska lämningarna, baserat på deras morfologi och på fyndmaterialet, än till allmänt neolitiskt kan inte göras i detta skede. Men med tanke på att det i samband med undersökningar på 1930-talet inom den östra delen av boplat sen (RAÄ Södra Mellby 65:1) har påträffats fynd från äldre stenåldern (magemosetid och ertebølletid), från yngre stenåldern och från senneolitikum och äldre bronsålder, så kan en del lämningar även härröra från senmesolitikum och äldre bronsålder.

Figur 20. I den nordvästra delen av fastigheten Mellby 3:65 sticker ett parti av berggrunden upp. Foto mot NV. Foto: Lars Jönsson, Österlenarkeologi.

Utvärdering och arkeologisk potential

Anläggningstyp	Antal
Pinn-/störhål	2
Stolphål	32
Grop	32
Gropssystem	1
Grop/dike	17
Härd	18
Aktivitetslager	10
Torvlager/bäck	4
Totalt:	116 st

Tabell 10. Samtliga anläggningar i schakten på fastigheten Mellby 3:65 och 3:66.

Den största delen av exploateringsområdet är beläget i de norra delarna av en delvis undersökt förhistorisk boplat, registrerad som Södra Mellby 65:1. Den östra delen av boplaten upptäcktes i samband med en undersökning år 1931 av Gustaf Hallström (Goldhahn 2013, s. 211 ff). I boplatens östra del ligger även Kiviksgraven (Bredarör–RAÄ 42:1).

Inom exploateringsområdet framkom 116 st arkeologiska lämningar (inklusive torvaktiga lager från en gammal bäckfåra), vilket tyder på att boplaten även har sin utsträckning inom det aktuella exploateringsområdet. Fördelningen av anläggningstyperna framgår av tabell 10.

I den centrala delen av området finns resterna av en strandvall. Denna kan ha bildats vid Littorinahavets högsta nivå (ca 6 300–4 900 f.Kr.), och kan således vara en Littorinavall. Längs Skånes södra och sydvästra kust bildar Littorinavallen ett komplext system, Järvallen. Innanför strandvallen, i den sydvästra delen av området, framkom boplatlämningar i form av stolphål, gropar, diken, härdar och aktivitetslager. Merparten av alla stolphål påträffades inom denna del av området, vilket är en indikation på att en bebyggelse kan ha legat strax innanför strandvallen.

Såväl på som nedanför strandvallen påträffades härdar, gropar, diken och aktivitetslager. Dessa lämningar kan tolkas som spår efter boplatnära aktiviteter. Möjligtvis kan en del av lämningarna även vara spår efter rituella aktiviteter på och invid strandvallen.

I undersökningsområdets östra del finns även spår efter en gammal bäckfåra som runnit i nord-sydlig riktning. Spåren efter bäcken utgjordes av torvaktiga våtmarkslager. Öster om bäckfåran fanns diverse lagerbildningar, gropar, diken samt enstaka härdar.

ARKEOLOGISK POTENTIAL

De förhållandevis goda bevaringsförhållandena och de arkeologiska lämningarnas mångfald och variation gör att den arkeologiska potentialen är relativt stor. Någon närmare datering av de arkeologiska lämningarna än till allmänt neolitiskt kan inte göras i nuläget, men med tanke på att det i samband med undersökningar på 1930-talet inom den östra delen av boplaten påträffades fynd från såväl äldre och yngre stenåldern som äldre bronsåldern, så kan en del lämningar även härröra från senmesolitikum och äldre bronsålder.

I samband med projekt Öresundsförbindelsen i Malmöområdet utfördes en undersökning på och intill en postglacial strandvall kallad Järvallen. Inom området fanns en tidigare undersökt boplat (Elinelund) från sen Ertebölletid och tidig trattbägarkultur, ett par hällkistor och ett bronsåldersröse. Fyndmaterialet och ¹⁴C-dateringar visade att vallen bildats under den yngsta delen av senmesolitikum. Under och i botten av strandvallen påträffades ett kulturlager, en flintslagningsplats och fyra härdar från senmesolitikum, eller Erteböllekultur. I vallens övre del fanns ett kulturlager inbäddat i sand. Detta kulturlager hade avsatts mellan ca 4 200–3 700 f.Kr. Efter första delen av tidigneolitikum har boplaten övergivits. Under äldre bronsålder togs strandvallen i anspråk igen, nu som gravplats. Strax öster om strandvallen påträffades boplatlämningar från övergången senmesolitikum/tidigneolitikum och från bronsåldern (Jonsson 2000a, s. 39; 2000b, s. 41; 2005, s. 48, 78ff).

Fornlämningsmässigt har kulturmiljön vid exploateringsområdet i Kivik vissa likheter med kulturmiljön kring Järavallen söder om Malmö, dvs. där finns en Littorinavall, en förmodad boplats intill denna, hållkistor och ett bronsåldersröse. Inom exploateringsområdet kan man således förvänta sig senmesolitiska och tidigneolitiska kustnära lämningar, möjligtvis med senare inslag av lämningar från senneolitikum och äldre bronsålder.

I den sydöstra delen av området finns spår efter en gammal bäckfåra, med intilliggande våtmarks- eller översvämningsslager. Närheten till Bredarör och gravfälten öster om gör att området vid den gamla bäcken kanske kan utgöra en offermiljö.

Baserat på de arkeologiska fornlämnningstyperna, strandvallen (Littorinavallen), den gamla bäcken och fyndmaterialet har följande preliminära indelning i olika aktivitetsområden gjorts (figur 21 nedan).

OMRÅDE A

Inom område **A**, i den sydvästra delen av exploateringsområdet, framkom boplatsslämningar i form av stolphål, gropar, diken, härdar och aktivitetslager. I denna del av området fanns merparten av alla stolphål. Dessutom påträffades sju av flintartefakterna i område A; en skrapa med retusch (fnr. 1) och ett avslag med bruksretusch (fnr. 2) i schakt 1, en spets med retusch (fnr 3) och två avslag (fnr. 4) i schakt 3, där avslagen kom i en grop (A3) samt ett avslag (fnr. 5) och en avslagskärna (fnr 6) i schakt 4. En eventuell neolitisk bebyggelse kan således ha legat, inom område **A**, strax innanför strandvallen.

OMRÅDE B

Även inom område **B** påträffades härdar, gropar, diken och aktivitetslager. Området sträcker längs den norra kanten av strandvallen, med arkeologiska lämningar både på och omedelbart nedanför vallen. Dessa lämningar kan möjligtvis tolkas som boplatSNära aktiviteter vid tillfälliga strandnära bosättningar.

OMRÅDE C

Detta område utgörs av en strandvall, sannolikt resterna av en Littorinavall som kan ha bildats vid Littorinahavets högsta nivå, ca 6 300–4 900 f.Kr. Strandvallen ligger mellan 5,40 och 6,40 m ö.h. Strandvallen har en närmast nordväst-sydöstlig sträckning. På strandvallen påträffades lagerbildningar, gropar och enstaka härdar. Område C, dvs. strandvallen är markerad med en orange linje på figur 21.

OMRÅDE D

Inom område **D**, i den sydöstra delen av undersökningsområdet, finns gropar, diken och enstaka stolphål. Dessa kan möjligtvis tolkas som boplatSNära aktiviteter. Den norra delen av området sträcker sig delvis inom område C, strandvallen. I öster avgränsas område D av en gammal bäckfåra, område F.

OMRÅDE E

Område **E** utgörs av området omedelbart öster om en gammal bäckfåra, område F. Inom området fanns diverse lagerbildningar, gropar, diken samt enstaka härdar. Den norra delen av området sträcker sig delvis inom område C, strandvallen. Lagren närmast den forna bäcken var något torvaktiga, och kan tolkas som våtmarkslager. Område E är markerad med en röd linje på figur 21.

Aktivitetsområde	Kvm (ca)
A	4 600
B	3 400
C	6 000
D	500
E	1000
F	500

Tabell 11. Preliminär aktivitetsområden inom fastigheten Mellby 3:65 och 3:66. Den ungefärliga storleken på respektive område framgår ur tabellen.

Figur 21. Utifrån resultatet från den arkeologiska utredningen inom fastigheten Mellby 3:65 och 3:66 har följande preliminära aktivitetsområden lokaliserats. A är boplatssområde, B är boplatssnära aktiviteter, C är strandvallen (Littorinavallen) med lämningar, D är ett aktivitetsområde, E är ett våtmarksområde (ev, offermiljö) och F är en gammal bäckfåra.

OMRÅDE F

I undersökningsområdets östra del finns lämningar efter en gammal bäckfåra som runnit i nord-sydlig riktning, ner mot det närbelägna havet. Spåren efter bäcken utgjordes av torvaktiga våtmarks- eller översvämningsslager, synliga i den västra delen av schakt 10 och 11. Närheten till Bredarör och gravfälten (Ängakåsen) öster om gör att området vid den gamla bäcken kanske kan utgöra en offermiljö, på gränsen mellan gravfält och boplatser.

Det bör även nämnas att i samtliga schakt, med undantag för schakt 1, påträffades härdar. Möjligtvis kan en del av dem vara lämningar efter rituella aktiviteter på och invid strandvallen.

I den nordvästra delen av exploateringsområdet finns det dessutom berg i dagen. Nivån på berget är 6,47 m ö.h. Vid en eventuell förundersökning bör berghällen tas fram i syfte att spåra eventuella ristningar.

Förslag till fortsatta åtgärder

Den preliminära indelningen i olika aktivitetsområden (se ovan), baserad på de arkeologiska fornlämningstyperna, strandvallen (Littorinavallen), den gamla bäcken och fyndmaterialet visar att arkeologiska lämningar i princip förekommer inom hela exploateringsområdet.

Då några konkreta byggnationsplaner, såsom placeringen av huskroppar, gator, VA-ledningar, grönområden etc. inte är kända i nuläget är det omöjligt att föreslå vilka ytor som bör förundersökas samt storleken (m²) på dessa.

En förundersökning bör generellt syfta till att fördjupa kunskapen om fornlämningarna. Målet bör vara att klargöra fornlämningarnas innehåll, datering och vetenskapliga potential. Detta bör göras genom att försöka lokalisera och datera eventuella huslämningar samt övriga fornlämningstyper inom område A. Inom område B bör härdar, gropar, diken och lagerbildningar begränsas och dateras. I syfte att försöka finna någon stratifiering av fornlämningarna inom strandvallsområdet (område B) bör ett, eller flera, djupa schakt grävas genom strandvallen. Inom område D bör gropar och diken begränsas och dateras. Likaså bör fornlämningarnas relation till våtmarksområdet klargöras (område E och F). En förundersökning inom område E och F bör klargöra om området kan betraktas som en offermiljö. I den nordvästra delen av exploateringsområdet finns dessutom berg i dagen. Vid en förundersökning bör berghällen tas fram i syfte att spåra eventuella ristningar.

Med undantag för ett ca 1700 m² stort område (ca 140x12 meter) i den nordvästra delen av exploateringsområdet, närmast Södergatan, **bör arkeologiska förundersökningar genomföras inom samtliga ytor som är aktuella att exploateras inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66.** Skälen till varför arkeologiska förundersökningar bör genomföras har synliggjorts och motiverats i kapitlet *Utvärdering och arkeologisk potential*.

Projektorganisation och kvalitetssäkring

Den arkeologiska utredningen inom fastigheterna Mellby 3:65 och 3:66 bedrevs av Österlenarkeologi med Lars Jönsson som ansvarig.

Lars Jönsson var projektledare och ansvarade för projektets genomförande och vetenskapliga kvalitet, samt kontakter med Länsstyrelse och uppdragsgivare. Han ansvarade även för rapportarbetet.

Jan Ahlström på Arkeomät utförde inmätningen av schakten med GPS av modellen Trimble GenXR.

Förmedling

En artikel om den arkeologiska utredningen inom fastigheten Mellby 3:65 och 3:66 har publicerats i den lokala tidningen Ystads Allehanda den 8 mars 2013. Då undersökningen utfördes i närheten av Kiviksgraven (Bredarör) kommer en artikel om undersökningsresultaten även att publiceras i tidskriften *Österlent*. Dessutom kommer resultatet att nämnas på Österlens museums blogg.

Referenser

Litteratur

- Bondesson Hvid, B. 2009. Arkeologisk utredning 2008. Mellby 3:53, Södra Mellby socken, Simrishamns kommun, Skåne. *Wallin kulturlandskap och arkeologi Rapport 2009:2*.
- Friman, B. 2011. Arkeologisk utredning 2011. Mellby 27:52 m. fl. Skåne, Simrishamns kommun, Södra Mellby socken *Riksantikvarieämbetet UV Syd rapport 2011:134*.
- Goldhahn, J. 2013. *Bredarör på Kivik – en arkeologisk odysseé*. Kalmar Studies in Archaeology IX, Linnéuniversitetet i samarbete med bokförlaget Artes Liberales AB.
- Jonsson, E. 2000a. Bopplatsen vid stranden. I: Björhem, N. (red.). *Föresundsförbindelsen*. Stadsantikvariska avdelningen Kultur Malmö.
- Jonsson, E. 2000b. Jägare och fiskare. I: Björhem, N. (red.). *Föresundsförbindelsen*. Stadsantikvariska avdelningen Kultur Malmö.
- Jonsson, E. 2005. *Öresundsförbindelsen Skjutbanorna 1A*. Rapport över arkeologisk slutundersökning. Rapport nr 8. Malmö Kulturmiljö.
- Larsson, L. 1993. Relationer till ett röse – några aspekter på Kiviksgraven. I: Larsson, L. (red.). *Bronsålderns gravhögar. Rapport från ett symposium i Lund 15. XI–16.XI 1991*. University of Lund. Institute of Archaeology. Report Series No. 48. Lund.
- Nationalencyklopedin 1993. *Band 12 KÄG-MALAX*. Höganäs
- Stenholm, L. 1979. Boplatslämningar Kivik 3:54, 3:55, 3:57 och 3:58, Södra Mellby sn, Skåne. *Riksantikvarieämbetet UV-Syd. Arkivrapport*.
- Wallin, L. 1981. Boplatslämningar Kivik 3:55, 3:57, S Mellby socken, Skåne. *Riksantikvarieämbetet UV-Syd. Arkivrapport*.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer 431-27513-2013
Österlenarkeologis diarienummer ÖA 130017
Arkivnummer ÖA 130017

Län Skåne
Kommun Simrishamn
Socken Södra Mellby
Fastighet Mellby 3:65 och 3:66
RAÄ-nummer 65:1

Ekonomiska kartans blad 617_45_00
Koordinatsystem Sweref 99 TM
N koordinat 6171211
E koordinat 451660
M ö.h. 3,72–7,76

Fältarbetstid 2014-03-04–2014-03-07
Antal arbetsdagar 4
Antal arkeologtimmar (fält) 24

Exploateringsyta 16 000 m²
Undersökt yta 824 m²

Platschef Lars Jönsson
Personal Lars Jönsson, Jan Ahlström (Arkeomät, inmätningar)
Uppdragsgivare Koklöver AB

LUHMnr: 32 426
Fynd: flintskrapa, flintavslag, bränd flinta, yngre rödgods
Dokumentationsmaterial: Inmättningsfiler (shp), minnesanteckningar samt digitala foton

Beslutade kostnader, arkeologi

Projektledning/Administration: 5 200 kr
Etablering, utsättning m.m. 5 200 kr
Fältarbete: 15 600 kr
Rapport: 15 600 kr
Layout och tryck av rapport: 2 000 kr
14C-analyser 6 000 kr
Mätutrustning: 1 000 kr
Grävmaskin schaktning+återställning: 12 000 kr
Transport för maskin: 1 500 kr
Bodar m.m. 3 000 kr
Körersättning: 1 200 kr
Totalkostnad, beslutad: 68 300 kr

Faktiska kostnader, arkeologi

Projektledning/Administration: 5 200 kr
Etablering/utsättning 5 200 kr
Fältarbete: 15 600 kr
Rapport: 15 600 kr
Layout och tryck av rapport: 2 000 kr
14C-analyser -----
Mätutrustning: 1 000 kr
Grävmaskin schaktning+återställning: 12 000 kr
Transport för maskin: 1 500 kr
Bodar m.m. -----
Körersättning: 1 198,80 kr
Totalkostnad, faktisk: 59 298,80 kr

Österlenarkeologi

Rapporter 2014

1. Köpingsbro 14:308 (Kamerala). Stora Köpings socken i Ystads kommun. Skåne län. AU år 2013. Lars Jönsson
2. Renen 1:1, Onslunda kyrkogård. Anläggande av bergvärme. RAÄ Onslunda 39:1. Onslunda socken i Tomelilla kommun. Skåne län. FU år 2013. Lars Jönsson
3. Svinaberga 7:6. Nybyggnation av väg. RAÄ Södra Mellby 23:1, Södra Mellby socken i Simrishamns kommun. Skåne län. FU år 2013. Lars Jönsson
4. Vik. Råvattenledning mellan Rörum och Baskemölla. RAÄ Rörum 15:1-2, Rörums socken i Simrishamns kommun. Skåne län. FU år 2014. Lars Jönsson
5. Mellby 3:65 och 3:66. Nybyggnation av bostäder. RAÄ Södra Mellby 65:1, Södra Mellby socken i Simrishamns kommun. Skåne län. AU år 2014. Lars Jönsson